

KULTURNO PROPAGANDNI KOMPLET BR. 27, GOD. II, BEOGRAD, UTORAK, 21. AVGUST 2007.

Redakcija: Miloš Živanović, Saša Ilić, Tomislav Marković, Saša Čirić; Font Mechanical: Marko Milanković; E-mail: beton@danas.co.yu, redakcija@elektrobeton.net; www.elektrobeton.net; Sledeći broj izlazi 18. septembra

MIXER

Piše: Branislav Jakovljević

ĆOSIĆEV TITO

Pogled otpozadi

BALKANSKI BAROK

Drugi deo Ćosićevog *Vremena vlasti* je nešto kao treći deo filmskog serijala *Umri muški: Die Hard with a Vengeance*. Ova osvjetljubivost odnosi se kako na sadržinu tako i na formu knjige. Sa jedne strane, ovo je Ćosićev (ko zna koji po redu) obračun sa Titom, a sa druge, to je obračun sa realizmom kao tehnikom pripovedanja, ili tačnije, sa njegovom vulgarnom mutacijom, socijalističkim realizmom, iz kojeg je Ćosić potekao i od kojeg nikada nije uspeo suštinski da se udalji.

Vreme vlasti 2 je roman sastavljen od niza dokumenata koji su se našli u rukama autora, Pisca, koji tako tobože postaje tek nešto više od inspirisanog lektora. Tu nalazimo faks epske dužine koji Piscu stiže iz Švajcarske od Vladimira Dragovića, naučnika, antititoiste, i političkog emigranta; zatim testament glavnog junaka, revolucionara i režimlje Dušana Katića, a zatim i njegov „rukopis“ „Hronika naše vlasti, ili Kako smo postali ono što jesmo“ koji sačinjava centralni deo knjige; tu su dokumenti umetnuti u dokument, kao što je pismo koje je Dušanu uputio njegov bivši profesor Stavra Pavlović; čitava stvar završava se magnetofonskim zapisom poslednje ispovedi Dušana Katića, naslovljen „Istina o smehu i padu“. Roman kao zbirka fiktivnih dokumenata nije nov postupak: u devetnaestom veku briljantno ga je iskoristio Seren Kjerkegor u filozofsko-književnom delu *Ili/Ili*, a nalazimo ga još ranije, recimo u romanu Jana Potockog *Rukopis nađen u Saragosi*. Niti je on danas redak: setimo se samo romana Ernesta Sabata *O junacima i grobovima*, ili *Divlji detektivi* nedavno preminulog ikonoklaste latinoameričke književnosti Roberta Bolanja. Ovaj, u suštini barokni pristup romanu omogućuje piscu da se kroz inscenaciju višeglasja poigrava sopstvenim autorskim položajem. Toga kod Ćosića nema: usta su mnoga, ali je glas jedan. U *Vremenu vlasti 2* ne samo da ne nalazimo nikakav novi i privilegovan pristup Titu, kao ni višeglasje romana sastavljenog od dokumentarnih fragmenata: tu nema ni razvijenih likova, ni narativne širine, ni nadahnutih opisa, niti lirskih uzleta. Ništa se ne pokazuje, sve se ocenjuje i po potrebi osuđuje. Lik Josipa Broza Tita izgrađen je diletantskim postupkom gomilanja pogrđnih etiketija: Vođa, ubica, komunistički monarh, varalica, osmanlijski vezir, politički soton. *Vreme vlasti 2* toliko kipti prezirom da se stiče utisak da se radi o bajanju, a ne o književnosti. U primitivnoj svesti način da se dođe glave protivniku jeste da se ugrozi njegovo samo biće, što se na jezičkom i simboličkom nivou postiže performativnim činom imenovanja: Veliki Vlastodržac, Velika Varalica, Genijalna Varalica, Velikosvetska Varalica, Starac, Veliki Obmanjivač, drski Obmanjivač; ili pak rafalno: „Veliki Obmanjivač. Podmukli Sebeljubac. Vlastoljubac. Varalica“ (274).

Ovog leta *Vreme vlasti 2* letelo je sa knjižarskih polica ne zbog tragičnog „junaka našeg doba“ Dušana Katića, već zbog lika Josipa Broza Tita. Umesto jednog privilegovanog pogleda izbliza (ili bar iskosa) na predsednika SFRJ, Ćosić čitaocima podmeće čitav niz

klišea i opštih mesta iz perioda rušenja kulta Titove ličnosti: od njegovog hedonizma, pa do prstena, ceremonijalnog života, narcizma, samoljublja, bravarstva, srbofobije, lovačkih pohoda, nesvrstanosti i „crnaca“ (!), te do rastanka sa Jovankom, pudlica, maršalskih uniformi. Ako već nije uspeo da kaže nešto novo o Titu, Ćosić je mogao da iskoristi ovu priliku da kaže o sebi nešto što još nismo čuli iz njegovih usta, i da bar pokuša da sagleda sopstvenu skoriju prošlost poštenije nego što to čine žurnalisti i književni kritičari iz njegove ergele. Avaj. Ovde nema ni pokušaja sagledavanja Piščevih nemalih doprinosa u komponovanju novog srpskog nacionalizma, a još manje njegove uloge u uspostavljanju režima Slobodana Miloševića. Nema ni pomena o njegovom predsednikovanju krnjom i do kolena okrvavljenom Jugoslavijom sa početka devedesetih. Da je samo malo pošteniji prema sebi, Ćosić je mogao bar da nazre svu grotesknost sopstvene političke karijere, naročito u odnosu prema Titu. Ovakom, u tom odnosu on i dalje ostaje jedan večiti adolescent. *Vreme vlasti 2* nije ni politički ni istorijski roman. To nije dokument jednog vremena, već dokument jedne ozbiljne i dugotrajne psihoze. Zato jedini pristup koji preostaje jeste kroz simptomatologiju koja bubri ispod površine ovog ubižbože dosadnog štiva.

KAKO LI JE TEK BILO PINKIJU?

Jedini detalj u kome Ćosić odstupa od standardnih opisa Tita u žutoj štampi od pre dvadeset godina jeste Titov pogled. Kao i junak priče Jovana Popovića „Pinki je video Tita“, Ćosićev Dušan Katić probija se kroz pakao čitavog jednog rata da bi na kraju bio nagrađen pogledom. Pri prvom susretu sa Titom u oslobođenom Beo-

MIXER

Branislav Jakovljević: Ćosićev Tito

CEMENT

Mirko Đorđević: S Kalemegdana, pogled u prazno

ŠTRAFTA

Aleksandar Novaković: Pozorišno mešano meso

VREME SMRTI I RAZONODE

Miloš Živanović: Jezičke nedoumice

BULEVAR ZVEZDA

VUČELIĆ, Milorad

BLOK BR. V

Kosmoplovci: Bez reči

gradu, pišče junak, kao i onaj iz klasika srpskog sorealizma, ugleđavši Maršala, podrhtava od sreće. Ipak, za razliku od Jovana Popovića, kod koga Maršal ostaje samo objekat pogleda zajapurenog Pinkija, kod Ćosića se ovaj fetišizam pogleda razvija u jedan složen odnos. Koja je priroda tog odnosa? Pogledajmo Ćosićev tekst: „Sa tim uzbuđenjem osetio sam i neku čudnu jezicu od njegovog pogleda. Taj čovek je imao oči koje nisu slične nijednim ljudskim očima koje sam do tada video“ (59). Njegova drhtavica je koliko ideološke toliko i erotске prirode: „...razmišljao sam o Titovim čudesnim očima - plavozelenim, ispitivačkim, sumnjičavim, pretećim pogledima, u magnovenju neodgonetljivim; takvim pogledom prožeo je čitavo moje biće. Pamteći taj čudesni pogled, hrabro sam se nadao da će On zbog nečega ponovo i uskoro da me vidi“ (60). Ovde je izložena sva ambivalentnost politike pogleda. Sa jedne strane, pogled cilja, bira, imobilize i hipnotize. Pogledom se uzima. Sa druge strane, oči su najosetljivija, najranjivija, i najizložena tačka na ljudskom telu. One su prolaz, otvor, pukotina kroz koju prodiremo kroz ličnu i privid. Očima se ne samo vlada, već se kroz njih podvrgava. Ova ideja je nedvosmisleno prisutna u Ćosićevom tekstu: Titov pogled je ne samo „preteći“ već i „čudesan“; on koliko zahteva, toliko i obećava. Ovaj pohotni pogled nadživljava sve ideološke, i što je još važnije, biološke promene Titove ličnosti. Do samog kraja, kada ga savlađuje „starački sumor“ (297), njegov pogled još uvek ima snage da „bljesne zelenim vatricama“ (298). Kako se ova erotika pogleda odnosi prema ideji vlasti, toj neprikladnoj *filozofemi* Ćosića-misliloca? Ukratko rečeno, Ćosić na problem vlasti troši nebrojene stranice, ne otkrivajući ništa novo. U nastavku *Vremena vlasti* nalazimo, najblaže rečeno, jedno primitivno shvatanje političke moći. Ona je predstavljena kao nešto što dolazi odozgo, sa vrha piramide, postepeno se rasprostire naniže, najviše pritiskajući one koji su na samom dnu. Prema Ćosiću, ono što održava ovakvu vlast nisu toliko ni vojska, ni policija, već nešto što on naziva „rajetinskim duhom“. Ove vradžbine masovne karakterologije vredne su pomena samo zbog njihove upotrebne vrednosti u podmazivanju Ćosićevih teza o strukturi vlasti. Po njemu, ona je pre svega hijerarhijske prirode. Siromašna logika Ćosićeve političke misli diktira da je hijerarhijska vlast, budući jednosmerna, neodvojiva od genealogije. Vlast je u suštini porodična stvar. U *Vremenu vlasti*, „porodična saga“ o Katićima jasno je transponovana na porodicu u simboličkom smislu: „porodicu socijalističkih zemalja“, da se poslužimo poluzaboravljenom frazom iz doba Hladnog rata.

Ova porodica je velika, razgranata, i surova. Simbolička moć u njoj je visoko personalizovana. Stablo ove porodice nalazi se, naravno, u Moskvi. Ako se za Tita može išta pouzdano ustvrditi, to je da je njegova ličnost određena odnosom prema njegovoj simboličnoj porodici. O čemu se radi? Osnovna odlika *staljinizma* jeste da nije dan moćnik, ma koliko visoko bio u hijerarhiji, nije bezbedan. Treba samo pogledati koliko je članova politburoa preživelo Staljinove čistke. Tito unosi dve novine u ovu dinamiku vlasti i žrtve: on je

Flajeri i fotografije su sa pozorišnog festivala Fringe, Edinburg 2007.

TITO POKAZUJE DA JE ANALNI OTAC, ŠTO BI SE REKLO, I OTAC I MAJKA. U VREMENU VLASTI 2, TITO JE HERMAFRODITNA FIGURA KOJA U ISTO VREME ZAUZIMA MESTO MUŠKOG AUTORITETA I ŽENSKJE PRIVLAČNOSTI

prvi strani pobunjenik i prvi uspešni pobunjenik. Ideja uspešnog raskida, odnosno raskida koji nije potpun, dakle fatalan, postaje sastavni deo nove ideje „vlasti“ u Titovoj Jugoslaviji. Bezbedna pobuna (bezbedna utoliko što nema za posledice torturu, priznavanje izmišljenih optužbi, i na kraju streljački vod ili Gulag) postaje obrazac Titove tehnike vlasti. Čosić je sposoban za gundanje i grdnju, ali ne i za kritičku misao. Uprkos svom razularenom antititoizmu, on nema kud nego da primi zdravo za gotovo ovu mutaciju genoma moći, koju zapravo koristi da bi izgradio čitavu jednu genealogiju unutrašnjih pobunjenika u koju, tobože skromno, uključuje i sebe: „Đilas, Ranković, Nikezić, pa i Pisac“ (173). Kakva je struktura ove bezbedne pobune, pobune koja to zapravo i nije, ambivalentne, paradoksalne pobune koja se buni ne da bi opovrgla već da bi afirmisala ono protiv čega se buni?

ANALNI OTAC

Čosićevo insistiranje na ideološkoj prirodi porodične priče neumitno upućuje na Lakanovu interpretaciju edipalne situacije. Podsetimo se ukratko: prema Lakanu, otac nije tek represivna sila, rival koga se subjekat plaši i kome ujedno zavidi. On zapravo oličava granicu jednog inače ničim ograničenog odnosa između subjekta i njegove želje. Otac svojim dvojnim gestom ograničenja i zaštite ovaploćuje Zakon, i samim tim postaje simbolička figura, Ime oca. U jednom od retkih psihoanalitičkih tumačenja jugoslovenske politike iz doba Tita, Dejvid Segal je sredinom šezdesetih pronašao korene Đilasovog disidentstva u pobuni protiv autoritarne strukture patrijarhalne porodice o kojoj Đilas govori u svojoj autobiografskoj knjizi *Zemlja bez pravde*. Ništa novo. Iz današnje perspektive, zanimljivo je to što Segal ostaje zatečen činjenicom da su Đilasovi napadali na Tita bili mnogo slabijeg intenziteta nego na Staljina, kao i njegovim nepredvidivim odnosom prema Titu tokom njegove čitave pobune. Problem nije u Đilasu nego u Titu.

Za razliku od Staljina, koji je još za života preuzeo potpuno apstraktnu ulogu Imena oca, Tito se neprestano opirao ovoj potpunoj simbolizaciji, čija je cena pomrtvljivanje (ne smrt u smislu nefunkcionalnosti, već upravo suprotno: jedna hiperfunkcionalnost koja seje smrt). Ime oca kao simbolička figura iziskuje askezu i izdvojenost: efektnost parole „Staljin oploduje naša polja“ omogućena je njegovim izuzimanjem iz bilo koje druge plodnije. Svojim mnogobrojnim brakovima i vanbračnim vezama, uniformama, kubanskim cigarama, jahtama i ostrvima – dakle svim onim što ga navodno kompromituje u očima ideoloških čistunaca – Tito se otima simboličkoj figuri Imena oca. On je zapravo otac koji se prepušta uživanju do te mere da se poistovećuje sa pojmom uživanja. Lakanovska psihoanaliza to naziva „ocem-uživanjem“ (Michel Silvestre) ili „analnim ocem“ (Slavoj Žižek). I otac kao Ime oca i analni otac upliću se u uživanje subjekta: prvi tako što ga ograničava i osujećuje, a drugi zato što potpuno zauzima mesto uživanja i time se pretvara u jedan višak uživanja. Već je Milovan Đilas u „Novoj klasi“ uočio neophodnost da se Tito, taj analni otac par excellence, uzdigne na mesto Imena oca, kako bi se onda podvrgao efektivnoj ideološkoj kritici. Đilas se najviše približio ovom idealu ideološke kritike Josipa

DA JE SAMO MALO POŠTENIJI PREMA SEBI, ČOSIĆ JE MOGAO BAR DA NAZRE SVU GROTESKNOST SOPSTVENE POLITIČKE KARIJERE, NAROČITO U ODNOSU PREMA TITU. OVAKO, U TOM ODNOSU ON I DALJE OSTAJE JEDAN VEČITI ADOLESCENT. VREME VLASTI 2 NIJE NI POLITIČKI NI ISTORIJSKI ROMAN. TO NIJE DOKUMENT JEDNOG VREMENA, VEĆ DOKUMENT JEDNE OZBILJNE I DUGOTRAJNE PSIHOZE. ZATO JEDINI PRISTUP KOJI PREOSTAJE JESTE KROZ SIMPTOMATOLOGIJU KOJA BUBRI ISPOD POVRŠINE OVOG UBIBOŽE DOSADNOG ŠTIVA

Broza, i u svakom sledećem pokušaju kritička oštrica je tupila, a psihotičnost rasla. Istorija antititoizma obeležena je frustracijom zbog nemogućnosti ove operacije. Po pravilu, ona ima dve posledice: nagli skokovi u vulgarnosti, što se najbolje može videti po razlikama antititoističkog diskursa počev od Đilasa, preko Čosića, do Šešelja; drugo, svaka od ovih operacija, umesto da raskrinka svoju metu, ogoljava, da kažemo, samog operatora. Opscenost ove situacije postaje potpuno jasna tek u poslednjem tomu Čosićeve „sage“.

Čosić demonstrira ono što čak i Lakanovska psihoanaliza ne uspeva dovoljno da obradilo: seksualizaciju figure oca. Analni tata je opscen ne samo zato što uživa, već zato što se, rekostmo, potpuno poistovećuje sa uživanjem. Njegova privlačnost ne dolazi iz njegove feminiziranosti, već iz upravo iz njega onakvog kakav je. On je uživanje samo, i kao takav nema takmaca ni u jednoj drugoj vrsti seksualnog zadovoljenja. Tito pokazuje da je analni otac, što bi se reklo, i otac i majka. U *Vremenu vlasti 2*, Tito je hermafroditna figura koja u isto vreme zauzima mesto muškog autoriteta i ženske privlačnosti. On ima bezbroj žena, ali u isto vreme zauzima mesto pripovedačeve majke, žene, ljubavnice. Čosić nam otkriva da, budući da je sam zasnovan na poricanju smrti, analni otac uživa posebnu formu besmrtnosti: on prkosio biološkom kraju kroz sublimaciju u različite figure uživanja.

Ova sublimacija nepogrešivo kuca na vrata u trenutku kada Tito preko televizije pripoveda svoju autobiografiju. To je poslednja ispovest i testament koji diktira neko ko se poslednjim snagama opire smrti tako što se drži uživanja: „pušeći svoje ‘kubanke’, isfriziran, ofarban, iskvarcovan u bronzanom tonu“ (247). Na istoj stranici pojavljuje se i poslednja ljubav junaka Čosićeve knjige, koju on diskretno identifikuje samo inicijalom T. Čak i ako se radi o fiktivnom liku, plodu erotske mašte tamo gde joj nije mesto – u jednom sklerotičnom i dementnom umu – Čosić nam daje vrlo malo detalja o T. Ona nema prošlost, ima telo samo utoliko što je privlačna, godine utoliko što je prijateljica (vršnjakinja?) kćeri naratora, i psihi samo utoliko što je majčinski odana tom propadajućem pripovedaču. Ipak, prepoznatljiviji detalj je tu: pogled. „Postoji i lepa T. sa očima čija me svetlost čini mladim i srećnim, a tama očajnim“ (342). Vremenom, misteriozna T. potpuno potiskuje Tita.

On se vraća na samom kraju knjige – *with a vengeance*. Šižejno, čitav roman zavisi od Čosićeovog kilavog prikrivanja razloga zbog kojih je ovaj visoki funkcioner *zglajznuo*, što obelodanjuje u poslednjoj ispovesti Dušana Katića, naslovljenoj „Istina o smehu i padu“. Na sam Dan mladosti, Dušan Katić odlazi u Titov kabinet kao član svite koja će ga pratiti na centralnoj proslavi ovog praznika. Maršal izlazi iz klozeta raskopčanog šlica i sa flekom na nogavici, sapliće se, pada ničice i ispušta glasan predež. Tito leži potrbuške, upišan i usran. Otac napokon obnažuje, makar i zvučno, ono što ga čini analnim; sin stoji iznad njega, suočen sa svojim uživanjem. Naravno, uzeće ono što mu se nudi, kad mu se nudi, i kako mu se nudi. Nije li ovaj opsceni seks sažetak čitave Čosićeve političke karijere? I nije li to upravo ona Vlast koju Čosić tako pažljivo i tako dugo pokušava da prikrije svojim Pisanjem? ■

BETON BR. 27 DANAS, Utorak, 4. septembar 2007.

CEMENT

Piše: Mirko Đorđević

S KALEMEGDANA, POGLED U PRAZINU

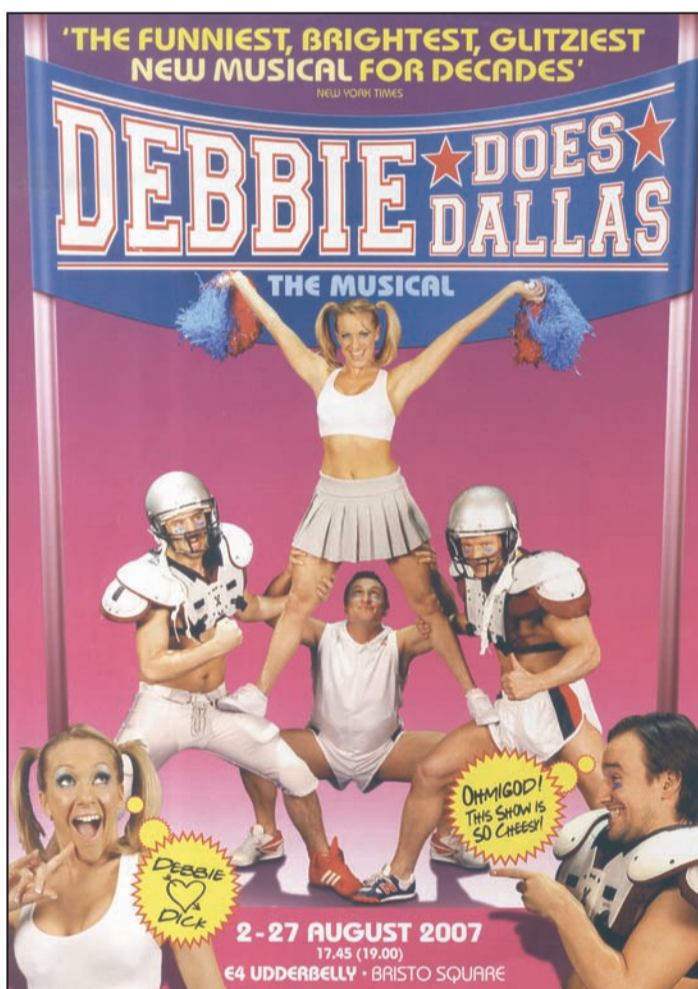
Vladimir Velmar-Janković, *Pogled s Kalemegdana*. Režija: Ivana Vujić. Produkcija: Belef-centar, Beton hala Teatar i Univerzitet umetnosti u Beogradu

U avgustovskoj noći na Kalemegdanu, bez mesečine, sve je bilo jasno. Istorijski greh srpske inteligencije je – kao i 1938. – u okretanju trulom Zapadu. Bilo kako bilo, pisac sasvim običnog esejističkog zapisa kakav je ovaj Velmar-Jankovića, dočekao je svoje vreme – neko svoje beogradsko vreme. I mi s njim i on sa nama.

Vratio se Vladimir Velmar-Janković posle svih ishodanih puteva i stranputica – na Kalemegdan. Možda više nisu važni svi ti putevi i sve stranputice, nekuda preko vatikanskih kanala do Barselone. Ispijena je gorka čaša emigrantskog života. Do dna. Tu, na toj tvrđavi, pisac i njegov „beogradski čovek“ su daleke 1938. prepoznali to mesto kao tačku „na kojoj se presecaju Istok i Zapad“. Sen piščeva kao da i sad prepoznaje tu tačku-odrednicu identiteta. Tu su i čitaoci i glumci i „elita“ jedne Srbije slična onoj kojoj je pripadao.

Još za života se znalo da je to banalna feljtonistika, i sve je bilo praćeno ironičnim komentarima – a on je verovao i tu je „misao“ obrazlagao kao pomoćnik ministra prosvete Velibora Jonića

pod okupacijom u obliku ostrašćenih ideologije i didaktičkog obrasca kakav je i prilično nedićevskom *Prosvetnom pregledu* godine 1942. i to pod jasnim naslovom – „Istorijski idealizam srpskog naroda“. I Nedić i Nemci su bili zgazili i ponizili Srbiju. Tu je ova jeftina esejistika i bila potrebna. Stranice i stranice danas valja složiti pažljivo i neće biti jasno da li Velmar-Janković citira Nikolaja žičkog ili on njega, da li zajedno citiraju i sve ono od V. Vujića do D. Ljotića. Dosadno i bezdarno. A tek će ozbiljni istraživač tekstova pokazati – a delom je to i dokazano – da je to ko zna koji po redu *calque* starih i zaboravljenih slovenofilskih floskula. Kod Justina i Nikolaja postoji antologija takvih preuzimanja, prevođenja i falsifikata. Sve u smeru i smislu koji je još 1922. odredila Isidora Sekulić u zapisu *Maran atha*: mrtva je zapadna misao, truo je Zapad a slovenska, posebno ruska misao stoji i uzrasta jer se i ne razvija. Ona stoji u nekoj metafizičkoj ravni, i izranja kao nada u magli čovekovih teskoba. Stoji jer nije onaj refleksivni nemir duha koji je zlo sa Zapada – stoji i u svom mrtvilu raste. I mi smo tu negde u viziji famoznog „beogradskog čoveka“, mi

ne znamo mnogo o našim počecima, ali je bitno da ne sidemo „s dosadašnjega puta“. Nismo mi Evropljani, i ne daj Bože, jer što je država manja rastu slike veličine „kao što su pod Turcima rasle one nemanjičke“. Od Homjakova i Leontjeva do umornog Solženjicina te se magle nude kao misao. Vratio se Velmar-Janković i nije jedini, a doček im je odavno priređen.

Prepoznali su ih bezdarni proroci koji su ne jednom zatajili sa svojim proročanstvima, slavni ratni duhovnici s tenkova i vrlji kaluđeri sa svojim traktatima o ratnim ciljevima svojim. Naravno i vanredni i redovni besmrtnici dične SANU koji ne priznaju rezultate poslednjeg svetskog rata. U očekivanju novog. I malo ko ima snage da kaže da je zaborav koji je pratio ovaj spis bio ne samo zaslužen nego i neka vrsta uljudne nagrade na kakvu nam – kao ljudima – valja pristati kada se ishodaju svi putevi i kada bespuća ostanu za nama. U svom kretanju nazad, i sa svojim pogledom u veliko Ništa, palanka ne pristaje na zaborav i večni mir.

Politička palanka ipak neguje svoju tradiciju i neguje je možda i protivno volji čoveka koji je svoje zabune platio.

Iako nema dramske „pretpostavke“ i ovaj se mali esej može dramatisovati. I to je nazvano „post-dramski esej“. Može i tako. Onaj ko zna nešto o Brehtu ostaje zburjen nekim pasažima koji se koriste kao svojevrsna idejna nadgradnja, dok Bela Hamvaš sebe ne bi prepoznao na ovom mestu. I ta je nadgradnja problem. Uvedeni su likovi koji dociraju, narodni neki učenici koji prate Profesorku istorije koja predaje disciplinu koju sigurno naučili nismo. Dobar pozorišni kritičar je zapazio da svi oni „nude gomile floskula i informacija koje nemaju nikakvu poentu“. To ne. Poenta se te večeri na kalemegdanskoj tvrđavi osećala višestruko kao nadgradnja –

nju je ponudilo ovo naše beogradsko-srpsko vreme. Znak se lako čita. Identitet se traži i sada onamo gde jednom – daleke 1938. – nije bio nađen. U maglama mitomanije i izmaglica nihilizma. Ovaj *hommage* nedićevskoj Srbiji se tako i na-

BETONJERKA POLUMESECA

Kada se obogatimo od izvoza sumpora, bićemo raj na zemlji.

Goran Dokna

metao - a možda ni režiser ni glumci nisu krivi za to. Dobri glumci sigurno nisu.

Pozorište dobija prednost nad dramama - to je negde iz Brehta i tu je objašnjenje stvarne poente nikle iz „nadgrađivanja“. Tu je - ili se čini da je tu - i ona Koštuničina poruka iz 2002. godine naciji i eliti nacionalnoj iz *Obraza*, o jedinom nekom našem srednjem putu - večno „između“ - kojim nas večno vodi „putovođa naš Nikolaj“. I s njim kohorta duhovnika i docenata nacionalne elite okrenut prošlosti i zagledan u veliko ništa. Politička palanka se zajedno s intelektualnom elitom još jednom ogleda u starom ogledalu. I ne miri se s agonijom palanke - ne, opsednuta je njome jer je makar po tome drugačija od svih. Po tome je i prepoznatljivo njeno mesto u tamnom vilajetu - ne uzimati ništa jer se može uzeti i ono što se neće ■

Uprava UKS-a (Udruženi kontaminatori Srbije) poziva svoje članove i sve one koji se tako osećaju na godišnju skupštinu. Zbog brojnosti članstva skupština će se održati na Marakani sa sledećim dnevnim redom:

1. Spiritistička seansa na kojoj će se prizvati duh Slobodana Miloševića u cilju trasiranja daljeg rada Udruženja
2. Nova alhemijska sredstva za pranje biografije: Vanish koji nestaje, Cilitbang sa barutnim punjenjem, Mr. Propper Sveoper...
3. Berzanski izveštaj - kako se kotiraju akcije „najskuplje srpske reči“ i drugih UKS brendova
4. Prijem nepismenih članova u sklopu demokratizacije umetnosti, akcija „Većinu našu nasušnu daj nam danas“
5. Kolektivni prijem Svetog Artiljerijskog Sinoda u cilju ukрупnjavanja kapitala
6. Strategija izbacivanja uljeza i otpadnika iz Francuske 7 (presretanje po mračnim haustorima, upad u prostorije, vršenje nužde ispred vrata, ubacivanje nervnog gasa u ventilaciju i slične akcije; angažovanje organizacije „Obraz - don“)
7. Razbijanje antiumentničkih instalacija umetničkim sredstvima - pajserom, bokserom, bejzbol palicom, francuskim ključem br. 7, bakandžom (uvodno izlaganje - Tiodor Rosić, antiinstalater)
8. Izbor stare uprave uz pratnju orkestra „Status Quo“ i pesmu „Nothing's gonna change my world“
9. (P)razno

ŠTRAFTA

Piše: Aleksandar Novaković

POZORIŠNO MEŠANO MESO

Reportaža s pozorišnog Fringe festivala u Edinburgu

Na samom početku želim da napomenem da međunaslovi koji krase ovaj članak pripadaju pesmi jedinstvenog autora, najgoreg pesnika Škotske, Evrope, te sveta po imenu William MacGonagal. Za neke od predstava o kojima će dočnije biti poneko slovo više MacGonagalovi stihovi su više nego primereni.

Festival Fringe je ponikao iz plemenite ideje da britanskoj publici treba predstaviti drugačiji, alternativni teatar iz inozemstva, a to beše leta 1947. Mesto i vreme odigravanja „spektakla“ su klizni - može biti sabajle u katedrali ili popodne oko trojke u pekari, svejedno! I bi tako i mnogi alternativni i zaista zanimljivi likovi pohodili su festival. Smrzavali su se, pušili opuške, spavali ispod North Bridgea, žičkali za supu i sendvič, ali bile su to lude 60/70. kad je to bilo normalno. Neki od onih koji su preživeli ove oskudne početke su vam možda i poznati: Monthy Python, Rowan Atkinson, Ema Thompson, Stephen Frye, Hugh Laurie.

UPON A HILL THERE WAS A COW...

Avaj, danas stigismo do festivala sa preko 2000 događanja od kojih 90 odsto čine tačke standup komičara poznatih po tome što ne tolerišu da ni sa kim ne dele kako scenu tako ni svoj deo ulaznica, koje koštaju 5-10 funti per capitem. Jednom rečju: ako se želite zabaviti, dođite u veseli Edinburg gde vas sa svih strana zasipaju šljaštećim flajerima, koje vam je bolje da uzmete ukoliko ne želite da se suočite sa režanjem buldoga koji se skriva u telu skoro-pa-čedne devojčice. Ona vas preklinje da odete na takav biser pozorišta kakav je mjuzikl *Debbie Does Dallas* (ako vam se naslov čini poznatim priselite se tinejdžerskih dana i prvih pornića) na primer. Da ne govorimo o isповestima prsatih sredovečnih tetki, seksualnih početnika u ranim pedesetim ili krizatora srednjeg doba (*F#k, I'm forty!*) i slično.

No, ako mislite da to i nije toliko nisko pogledajte „mjuzikl“ *Mephistopheles Smith* u kojem glavnu ulogu igra Paul Roberts (ex-Stranglers) i otkrićete mesto gde je rokenrol u prah samleo svoje grešne kosti, a devojke iz plesne grupe „Bambi“ u Donjem Kupusištu našle svoju zasluženu kaznu. Bizaran je to osećaj - platite kartu, gledate predstavu i stidite se u ime glumaca. Nešto sasvim suprotno, ali opet na mjuzikl liniji (samo sa pravim glumcima koji su mladi a znaju i da pevaju na satiričan, duhovit libretto) je *Tony Blair - the musical* „Io Theatre Company“, storija o usponu i padu vođe Novih Laburista. Zanimljivo je gledati modernu istoriju Velike Britanije opisanu kroz živote praznoglavog, gizdavog, bezidejnog i povodljivog premijera zaljubljenog (i vice versa) u svog, danas aktuelnog naslednika, Gordona Browna, zatim slepog savetnika koji se konsultuje sa lutanom na svojoj šaci, pomoćnice opsednute šalovima i stranačkog aparatčika koji govori svima nerazumljivim dijalektom. Dodajmo tome i „krvavu“ kantri numeru sa nezaobilaznim G.W. Bushom i zapitajmo se: „A šta ako je svetska politika stvarno ovakva?“

...IT IS GONE...

Staljingradska bitka Državnog lutkarskog pozorišta iz Tbilisija (Gruzija) već dugo vremena nije nekakav poseban novitet na festivalima, ali to ne umanjuje saživljavanje sa sudbinama istorijski nevažnih protagonistina na obe zaraćene strane. Bajkovita rešenja potresne priče o konjima i ljudima, diskretna i skromna, pokazuju da su lutke daleko od banalne detinjarije za koju ih mnogi po defaultu (još jedna divna srpska reč) smatraju. Suštu suprotnost, po naizgled ozbiljnoj, a u stvari pretencioznoj priči, predstavlja *Beckett in a bucket* pozorišne trupe „Mardy Arts“, kvazikombinacija fizičkog teatra i betekovskih motiva. Nepotpisana (ima za to podobrih razloga) priča o medicinskoj sestri koja u dve sobe drži kvazi-Vladimira i kvazi-Estragona, a sve da bi izvela neki nedokučivi eksperiment. Priča sadrži dva dobra elementa: prvi - Beckett (Samuel?) je u naslovu, a drugi je sadržan u trenutku kada kvazi-Vladimir probuši balon a publika se razbudi.

Ovakve teatarske mamipare su česte na Festivalu - zbog navodne potpune slobode

de stvaralaštva možete zavedeni imenom pisca ili tematikom (istorija ljudskog roda u pantomimi) istresti i čitavih „10 quid“ za petominutnu minijaturčicu u nekom pabu, parku, restoranu brze hrane ili trećem kontejneru levo iza studentskog kampusa. Džabe se žalite - na svakoj karti lepo piše: no money returned! Nekađ možete naleteti i na pokušaj vredan poštovanja (mada vam bude i malkice žao), recimo mlada pozorišna trupa „Base theatre“ koja se u crkvi poklonila senima Antonina Artauda i njegove visoko apstraktne radijske drame *To have done with judgment of God*. Eh, kamo sreće da je na radiju i ostala! I, toliko o tome.

Ne treba, s druge strane, biti previše oštar prema „fringeovcima“, naročito onima koji se histrijskim poslom bave iz čiste posvećenosti. Niko ni ne očekuje da vidi velike produkcije (ako izuzmemo par retkih primera kao što je *James II* Douglasa Maxwella) i izvikana glumacka imena. Zanimljivije je pogledati predstavu u kojoj je više glumaca nego publike a onda jednog dana prepoznati nekog poznatog glumca u „onom malom/maloj što je igrao/la na edinburškom pristaništu pored bureta krcatog glavama haringi“. A kako odrediti koga gledati a koga ne, kako rasporediti tanani budžet? Kao što ste videli, rukovođen bizarnim sadržajem i poznatim autorima (Georg Bihner - *Dantonova smrt*, uravnotežena ali bez iznenađenja odigrana predstava trupe „Jacobines“, na primer), video sam dosta neuspelih predstava. Na sreću, postoji i druga strana medalje.

Spomena je vredna pozorišna trupa „Little agitations“ sa ubitačno postavljenom *Crave* Sarah Caine: četiri glumca, četiri stolice, ne menja se mnogo osim pozicije stolica ali tako da se glumci ne mogu potpuno sagledati međusobno a ni publika ih ne može videti jer uvek jedan od njih „glumi leđima“ ali to čini jakim, dobro izbalansiranim glasom. Priča o nedostatku komunikacije, čiru u mozgu društva oličena u ovom delu uspela je da održi pažnju publike iznad čuvenog restorana Deacon House, a verujte mi, na Fringeu, gde publika kao večito gladna pirana pliva od jedne do druge scene, to nije lako izvesti. Slično se može reći i za Beckettove *Happy days* „The Loft Theatre Company“ iz Irske, sa Mary McDonald koja je vešto igrala između stereotipa praznoglave kačiperke i osećajnog, razumnog ljudskog bića. Prikazana metafora samoukopavanja nikad nije bila aktuelnija.

Promišljen, kako zbog svoje „besplatnosti“ (plaćate dobrovoljni prilog) tako i lokacije (Botanička bašta) i, nadasve, brehtovskog otklona prema likovima, bio je Šekspirov *San letnje noći* pozorišta „Pantaloones“. Ono što je fasciniralo nisu bili ni pristup niti gluma (iako daleko iznad solidne) jednog od tipičnih community theatra, koliko publika, stotinu njih koje pljusak i gromovi nisu rasterali. Veći kompliment jedna trupa nije mogla dobiti.

...IT'S NOT THERE NOW!

I, eto nas na kraju skaske o Fringeu. Besmisleno je lamentirati nad pozorištem, jer ako je već 90 posto standupa, a ostalo otpada na mjuzikl i „mjuzikl“, onda je to slika sveta u kojem živimo. Da li možete zamisliti hiljade ljudi koje, umesto na kokteljskih sat i po prošaranim lascivnim humorom idu

na *Jastučka* Martina MacDonagha? Ja ne. Pitanje je šta je sa onih nekoliko procenata „ozbiljnog“ pozorišta i kako doći do njega. Koncept festivala se formalno nije promenio, ali ono što je u izlogu izgleda drugačije. Postoje oni koji su slobodni i oni koji su slobodniji, oni čija lica krase lokalne autobuse sa Versaćeovim imidžom i oni kojih nema, oni koje štampa favorizuje i oni koje neće zaboraviti jer nikad nisu ni uočeni. To naravno ne znači da Festivalom nužno dominira nekvalitet (samo krupan kapital) - video je on brojne dobre glumce i tekstove, ali postoji i pitanje režije koja se drži utvrđenih kanona, bez želje za nekim većim iskoračkom, eksperimentom. Ziceraški zahvati sigurno neće vratiti publiku. Od reditelja se, u ne tako dalekom prošlom veku, očekivalo preispitivanje forme ali i poruke dela, kanalisanje njegove snage, ali to je više pitanje iskoračka vere nego pitanje mašte. Pa šta ako se pogreši? Fringe je to, on i jeste zamišljen tako da se na njemu uči putem pokušaja i pogrešaka. Upalilo je na majmunima, zar ne? ■

VREME SMRTI I RAZONODE

Piše: Miloš Živanović

JEZIČKE NEDOUVICE

Hipotetički slučaj

Kucka po pločniku štap Šerlocka Čerača, a zub mu gricka noktić malog prsta. A senka mu pala daleko daleko, i tapše ga po ramenu. A bistro oko mu prati nekog odrpanog dečaraca.

Šerlok Čerač: *Ej, dečarac!*
 Dete ne reaguje.
 Šerlok Čerač: *Ej sine odrpani, stani malo, de će ti duša bez kosova!*
 Dete: *Hm?*
 Šerlok Čerač: *Odi sine, da te popnem na sanu, da vidiš visinu u oblacima.*
 Dete: *Hm?*
 Šerlok Čerač: *Odi odi, ima gore kolača i kabeze.*
 Dete: *Hm...*
 Međ' klisurnim zidovima hrma, u udobnoj 'ladovini, raz-

govaraše se Šerlok i obždera-vaše se dečarac.
 Šerlok Čerač: *E, kaži mi sad sine, kojim ti jezikom govoriš.*
 Dete: *Hm.*
 Šerlok Čerač: *Šta je? Da nisi iz Crne Gore? Ajde kaži mi.*
 Dete: *Hmmm!*
 Šerlok Čerač: *Nema veze ako si iz Crne Gore, jezik svoj moraš da znaš i na Rumiju da hodočastiš, ali bez helikoptera, nego peške.*
 Dete: *Hmm! Hmmm!*
 Šerlok Čerač: *Tako, sokoliću, tako, srpski je tvoj jezik. Da staviš malo Pavlovića mas, da ti ide tečnije.*
 Dete: *Hrgmmmm!*
 Šerlok Čerač: *Kako lepo srpski kazuješ. Evo da ti uručim neku povelju.*
 Dete: *!#? / + * ■*

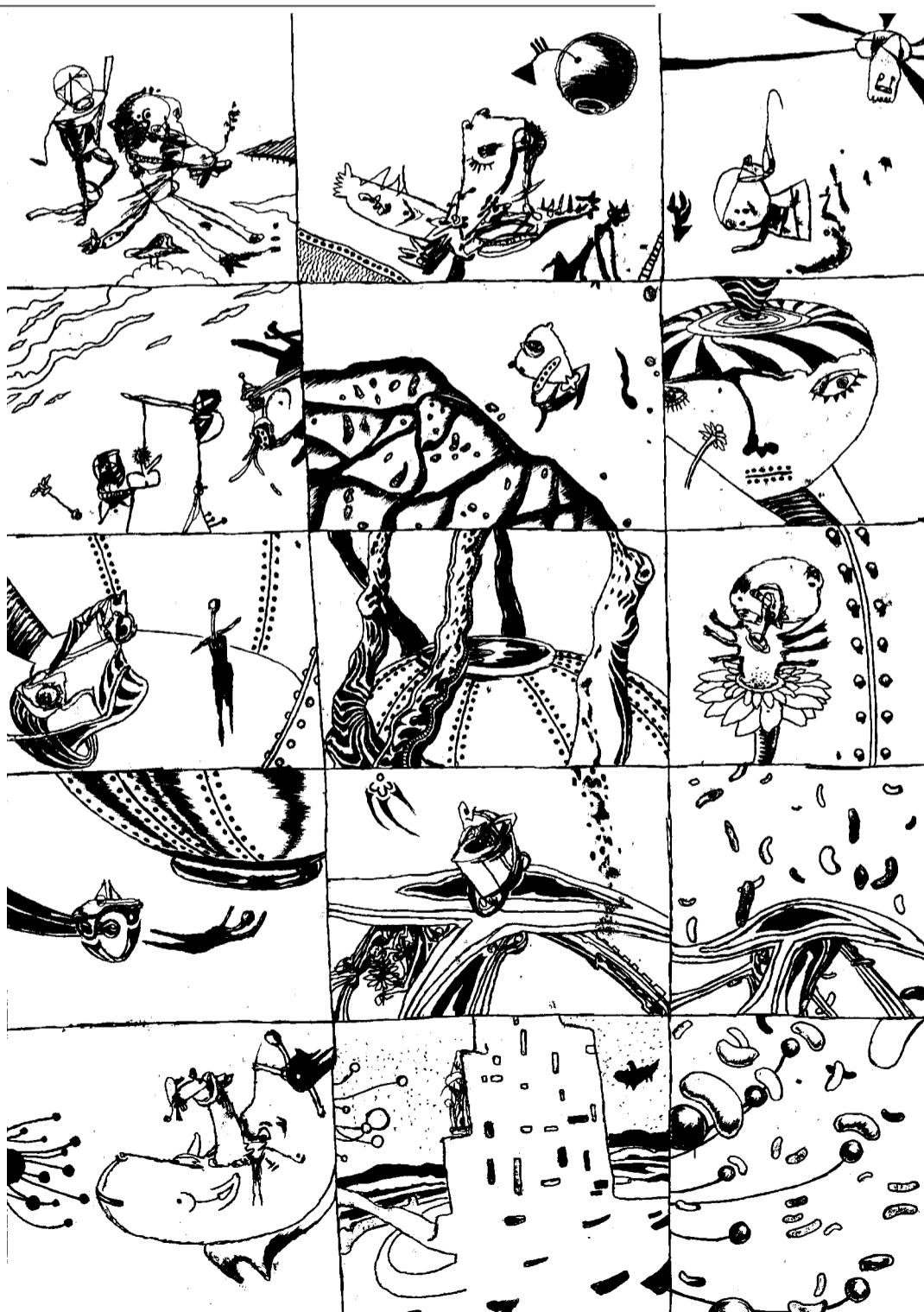

Danas u Edinburgu, dogođine na Mokroj Gori

BLOK BR. V BEZ REČI

www.kosmoplovci.net

Grafičke novele kosmoplovaca, Aleksandra Opačića i Radovana Popovića Šoka, izašle su u izdanju Fabrike knjiga

BULEVAR ZVEZDA

Piše: Redakcija **Betona**

VUČELIĆ, MILORAD

VUČELIĆ, Milorad (Sivac, 1948), političar-amfibija, od šezdeset osme do naših dana napravio je *besprekorni* luk od jugo-disidenta do ratnog profitera. Završio je Pravni fakultet u Beogradu. Ranih sedamdesetih bio je urednik *Studenta* i sekretar časopisa *Ideje*. Danas se hvali kako su zbog njegovih tekstova zabranjivani neki brojevi; na osnovu toga je, međutim, Vučelić iz godine u godinu aplicirao za bolja nameštenja. Radio je i kao urednik *Književnih novina* i *Književne reči*, dok je osam *sjajnih* godina (1977-1985) proveo na mestu urednika pozorišnog programa SKC-a gde je pružao logističku podršku projektima kao što su *Golubnjača* Jovana Radulovića, *Tren* Antonija Isakovića kao i neoavangardnim pozorišnim nemirima Ljuše Ristića. Zbog tobožnjeg disidentskog rada, Vučelić je krajem sedamdesetih u dva navrata bio „izbacivan sa časa“, tj. iz SKJ, u koju je potom ponovo vraćan. Tokom osamdesetih se vezao za nacionalističku političku struju Dobrice Ćosića kome je posvetio nemali broj tekstova i interpretativnog *napora*. Za razliku od drugih disidenata, Vučelić je oduvek vodio računa o dvema stvarima: o prepoznavanju *prave strane* i imidžu *po-bunjenika* u vijetnamci sa „kubankom“ među zubima. Bio je umetnički direktor Zvezdara teatra, tj. pozorišne mašine za reviziju istorije, kao i urednik rubrike za kulturu u NIN-u. Sa dolaskom gazimestanskih vremena, spremno je dočekao *teret* SPS-ovog dužnosnika, te upravljajući ratno-huškačkim RTS-om i vršenja čistki nepodobnih kadrova. Postoje indicije da je još kao mladić drugovao sa Mihaljem Kertesom i Jovicom Stanišićem. Te veze su mu omogućile da uspešno balansira između milosti i nemilosti Slobodana Miloševića i nesmetano vodi svoju sivu ekonomiju na *putu duvana* kroz Srbiju devedesetih. Na čuvenom filmu iz domaće produkcije JSO, snimljenom 4. maja 1997. u Kuli, pojavljuje se i Vučelić koji u jednom momentu popravlja kravatu svome predsedniku. Ovaj gest simbolički sažima Vučelićevu političku praksu. Nakon 2000. godine je kritikovao SPS, čak je osnovao *novu* stranku koju je potom priključio SPS matici. Bio je uhapšen u akciji „Sablja“, kada je u zatvoru demonstrirao partijsku disciplinu štrajkujući glađu zbog čega ga je, kako sam priznaje, Milošević pohvalio. Poslednju veliku predstavu, Vučelić je odigrao u ulozi Lakija Topalovića nakon Miloševićeve smrti, kada je zajedno sa svojim *saborcima* trčkarao za kovčegom, boreći se za političku ostavštinu. Milorad Vučelić je jedan od najbogatijih funkcionera SPS-a (Vladimir Beba Popović ga je optužio da je od Službe ukrao oko četrdeset miliona maraka), „libidinozna“ zvezda srpskog džet-seta, domaća verzija karpenterovskog *shape*-a koji se stalno vraća ■

